

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-67>

**ADMINISTRATIVE TORT PROCEEDINGS: CONCEPT,
FEATURES AND FUNCTIONAL AND PROCEDURAL NATURE**

**АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНЕ ПРОВАДЖЕННЯ: ПОНЯТТЯ,
ОЗНАКИ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ПРИРОДА**

Miedvedieva T. O.

*Postgraduate student
at the Faculty of Law
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine*

Медведєва Т. О.

*аспірант юридичного факультету
Ужгородський національний
університет
м. Ужгород, Україна*

Деліктна спрямованість адміністративно-деліктного провадження полягає у тому, що його функціональним базисом є реакція держави на порушення адміністративно-правової заборони, що зумовлює карально-превентивну домінанту провадження: з одного боку, воно забезпечує застосування санкції як негативної правової оцінки протиправної поведінки, а з іншого – виконує превентивну функцію шляхом запобігання повторним правопорушенням і загального впливу на правосвідомість. Саме ця санкційність, як підкреслює А. Школик, відмежовує адміністративно-деліктне провадження від адміністративних процедур «позитивного адміністрування», у яких держава, як правило, надає дозволи, реєструє, підтверджує статуси або організовує надання публічних послуг без застосування каральних наслідків [1, с. 138-140].

Структурною характеристикою адміністративно-деліктного провадження є його стадійність. Провадження розгортається як послідовність взаємопов'язаних етапів, кожен з яких має власні завдання, набір процесуальних дій та юридичний результат. Навіть за умови спрощення окремих процедур, зокрема у випадках накладення стягнення без складання протоколу, провадження зберігає стадійну логіку: фіксація факту правопорушення, надання особі можливості висловитися, прийняття рішення та забезпечення можливості його перегляду. Стадійність виступає не лише формою організації процесу, а й гарантією від поспішних і необґрунтованих рішень, оскільки передбачає послідовну перевірку фактів і юридичної кваліфікації.

Невід'ємною ознакою адміністративно-деліктного провадження є його доказовий характер. У межах цього процесу встановлення фактичної основи справи здійснюється через збирання, перевірку й оцінку доказів. Доказування має бути спрямоване на встановлення всіх юридично значущих обставин, включаючи подію правопорушення, вину

особи, характер і розмір заподіяної шкоди (за наявності), обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, а також підстави для закриття провадження. Доказова діяльність, з огляду на короткі строки розгляду та часто «очевидний» характер правопорушень, не може підмінюватися формальною констатацією; навпаки, саме в умовах процедурної економії підвищується вимога до обґрунтованості висновків і до процесуальної чистоти отримання доказів. У цьому контексті значущим є правило тлумачення неусунутих сумнівів на користь особи, а також необхідність дотримання балансу між завданнями оперативності та вимогами справедливого процесу.

Специфіка адміністративно-деліктного провадження проявляється і в поєднанні імперативного та диспозитивного елементів правового регулювання. Для суб'єктів адміністративної юрисдикції визначальною є імперативність: вони зобов'язані діяти в межах компетенції й відповідно до приписів закону, без можливості довільно змінювати процедуру або ухилитися від розгляду справи. Для особи, яка притягається до відповідальності, та для потерпілого характерною є відносно ширша диспозитивність у реалізації процесуальних прав, що проявляється у можливості подавати докази, заявляти клопотання, заперечувати, користуватися правничою допомогою, обирати лінію захисту та ініціювати перегляд рішення. Саме ця конструкція забезпечує процесуальну рівновагу між владним суб'єктом і приватною особою в умовах властивої публічному праву асиметрії.

Окремою системною ознакою адміністративно-деліктного провадження є особливий суб'єктний склад та компетенційна детермінованість [2, с. 156-160]. Розмежування повноважень між органами та посадовими особами, уповноваженими складати протоколи, застосовувати заходи забезпечення та розглядати справи, має фундаментальне значення для законності та юридичної визначеності. Водночас участь у процесі таких осіб, як захисник, законний представник, перекладач, експерт, свідок, надає провадженню ознак комплексної процесуальної взаємодії, де забезпечення прав кожного учасника є умовою легітимності кінцевого рішення. Для органів зі спеціальним статусом, які поєднують правоохоронні функції з повноваженнями адміністративної юрисдикції, питання суб'єктної структури та розмежування процесуальних ролей набуває додаткової ваги, оскільки ризик «концентрації» владних функцій у межах одного органу об'єктивно потребує посилення процедурних запобіжників.

Зі специфікою суб'єктного складу тісно пов'язана ще одна ознака – можливість застосування заходів забезпечення провадження та адміністративного примусу. У межах адміністративно-деліктного процесу такі заходи виступають допоміжним інструментом, який має забезпечити належний розгляд справи та виконання постанови. Проте вони одночасно є формою істотного втручання у сферу прав людини, а

тому вимагають суворого дотримання законних підстав, строків, належного документування та контролю за пропорційністю їх застосування. Наявність у провадженні інструментів примусу додатково підкреслює його репресивний потенціал і потребу в послідовній реалізації принципів верховенства права та юридичної визначеності.

Важливою ознакою є варіативність процесуальної форми, що проявляється у співіснуванні загального та спрощеного порядків. Спрощені процедури покликані забезпечити оперативність реагування у випадках очевидних правопорушень, коли складність доказування мінімальна, а характер санкції стандартний. Проте спрощення не повинно перетворюватися на редукцію правових гарантій; навпаки, воно має бути організоване так, щоб зберігалися ключові елементи справедливого процесу, включаючи поінформованість особи про зміст обвинувачення, можливість надати пояснення, право на правничу допомогу та доступний механізм оскарження. Саме тому доктринально важливим є розуміння спрощеного провадження як модифікації процесуальної форми, а не як «винятку» з фундаментальних гарантій.

Кінцево-цільовою характеристикою адміністративно-деліктного провадження є його орієнтація на досягнення правового результату у формі індивідуального правозастосовного акта та забезпечення його виконання. Постанова у справі концентрує у собі підсумок оцінки доказів, правової кваліфікації та визначення заходу впливу, а виконання постанови завершує реалізацію адміністративної відповідальності. У зв'язку з цим адміністративно-деліктне провадження слід розглядати як комплексний інститут, що охоплює не лише юрисдикційний етап ухвалення рішення, а й виконавчу стадію, без якої адміністративна санкція не набуває реального змісту [3]. Одночасно саме на стадіях виконання та перегляду рішення проявляється здатність провадження забезпечувати законність у динаміці: можливість оскарження, контроль за законністю застосування примусу, перегляд постанови й усунення порушень є необхідними елементами правової охорони особи.

Відмежування адміністративно-деліктного провадження від суміжних правових форм дозволяє точніше визначити його сутність. Від адміністративного судочинства воно відрізняється тим, що первинний розгляд справи здійснюється переважно адміністративними органами або посадовими особами, а не судом, і відбувається в процедурі, яка зазвичай є менш формалізованою та оперативнішою. Водночас зв'язок із судовим контролем через оскарження постанов підсилює вимоги до якості процесуальних гарантій і обґрунтованості рішень адміністративної юрисдикції. Від дисциплінарних проваджень адміністративно-деліктне провадження відмежується відсутністю внутрішньо організаційного характеру та службової підлеглих як бази відповідальності: дисциплінарне реагування має інший матеріально-правовий фундамент і інші цілі, тоді як адміністративно-деліктне

провадження спрямоване на захист публічного порядку шляхом застосування загальнообов'язкових адміністративно-правових санкцій.

Таким чином, поняття та ознаки адміністративно-деліктного провадження мають розкриватися як взаємопов'язані елементи єдиної теоретичної конструкції. Поняття фіксує сутнісні параметри цього інституту – його предмет, цілі, суб'єктний склад та процесуальну форму, тоді як ознаки конкретизують зміст і межі провадження, дозволяючи відмежувати його від інших адміністративних процедур та процесів і встановити критерії його належного функціонування. Адміністративно-деліктне провадження водночас є інструментом публічно-владного реагування на правопорушення і процесуальною гарантією, що має забезпечувати справедливе, пропорційне та юридично визначене застосування адміністративної відповідальності. Саме в цій подвійності – правоохоронній та гарантійній – полягає його сучасна правова природа, яка потребує подальшого доктринального уточнення з урахуванням тенденцій розвитку адміністративного права, стандартів верховенства права та практики застосування адміністративних санкцій у діяльності органів публічної влади, включаючи органи зі спеціальним правовим статусом.

Література:

1. Школик А. Концепція доброго адміністрування та її вплив на адміністративно-процедурне законодавство. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2018. Випуск 66. С. 138–146
2. Пухтецька А. А. Принципи адміністративного права: адміністративно-правові та євроінтеграційні аспекти оновлення змісту та практики застосування. Харків: ПП Панов, 2016. 434 с.
3. Ponce H. Good administration and administrative procedures. *Indiana Journal of Global Legal Studies*. Vol. 12. Issue 2. Article 10. P. 551–588